

поведінки: її психологічних витоків, джерел, складових. Корупційна поведінка особи є складним соціально-психологічним процесом, де на чинники зовнішнього оточення і специфіку професійної діяльності накладаються особистісні характеристики людини. Відповідно, для визначення напрямів психологічних зусиль із формування антикорупційних настановлень, необхідно визначити основні дескрипти осіб, схильних до корупції. Також важливим є встановлення основних складових процесу розвитку особистості і виявлення місця і ролі в ньому корупційних дескриптів. Кожна особистість розвивається в системі громадських стосунків, у тому числі і в процесі професійної підготовки, і виступає й сприймається як елемент цілісної системи суспільства. При цьому вона також є стійкою системою соціально значущих рис індивіда.

Одержано 24.03.2022

УДК 159.9:364

Людмила Миколаївна ЗАХАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник наукової лабораторії

з проблем психологічного забезпечення та

психофізіологічних досліджень

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>

ПСИХОЛОГІЧНЕ ВОЛОНТЕРСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі значного поширення набуло волонтерство. Основні види мотиваційної спрямованості волонтерів пов'язані з мотивами морального обов'язку чи морального співчуття.

Наукові дослідження психологів, педагогів, соціологів у цій царині стосувалися вивчення мотивації, спрямованості, соціально-психологічного портрету волонтера, типології волонтерської діяльності, превенції емоційного вигорання волонтерів, менеджменту волонтерської діяльності тощо (Азьмук Н.А., Алексейченко К.С., Говоруха Н.О., Гончар І., Глиздова А.Ю., Зливков В.Л., Іщенко О.В., Казар'ян П.А., Касперова О.Ю., Коломієць Л.Г., Леонова В.І., Литвиненко І.С., Лукомська С.О., Львовичкіна А.М., Маркова М.В., Матвієнко Л.І., Мекшун А.Д., Мороз Р.А., Острянюк Т.С., Панькова О.В., Старик О.В., Трубішкова О.А., Узвенчук В.С., Шевчук О.В.).

Волонтерська діяльність має різні форми: педагогічне волонтерство, цифрове волонтерство, віртуальне волонтерство або онлайн-волонтерство, спортивне волонтерство, психологічне волонтерство тощо.

Психологічне волонтерство не знайшло детального розгляду у наукових працях як окрема форма волонтерства, однак надання волонтерами психологічної допомоги, тим, хто її потребує, є беззаперечним, особливо в умовах війни в Україні.

Психологічне волонтерство (волонтерська психологічна допомога) слід розглядати як професійну трудову діяльність психологів (психотерапевтів) і не професійну трудову діяльність волонтерів з числа здобувачів вищої освіти, які навчаються за відповідною спеціальністю (спеціалізацією), та осіб без відповідної фахової освіти. Психологічне волонтерство як волонтерська діяльність є добровільною, соціально спрямованою, неприбутковою діяльністю, що здійснюється волонтерами шляхом надання безоплатних послуг [1; 3].

Волонтери, які надають волонтерську психологічну допомогу, розрізняються: за ступенем професіоналізму (професіонали та непрофесіонали); за соціальним статусом (фахівці та нефахівці); за тривалістю волонтерської діяльності (волонтери, які працюють тривалий проміжок часу; волонтери, які працюють короткий проміжок часу); за досвідом волонтерської роботи (без досвіду; з незначним досвідом; із достатнім досвідом) тощо.

Законодавчо визначено, що здійснення єдиної державної політики у сфері волонтерської діяльності забезпечує Кабінет Міністрів України, а її реалізацію – Національна соціальна сервісна служба України [1; 2].

Психологічне волонтерство може здійснюватися у таких законодавчо визначених напрямках здійснення волонтерської діяльності:

- надання волонтерської психологічної допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації;
- надання волонтерської психологічної допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації в Україні, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;
- надання волонтерської психологічної допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації в Україні;
- сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;
- надання волонтерської психологічної допомоги за іншими напрямами, не забороненими законодавством.

На основі аналізу положень Закону [1] визначено, що волонтери можуть надавати волонтерську психологічну допомогу індивідуально (про це вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги), а також на базі організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів. Іноземці та особи без громадянства можуть здійснювати волонтерську діяльність лише через волонтерські організації та установи, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті Нацсоцслужби.

Організації, що залучають волонтерів, повинні здійснювати управління процесом психологічного волонтерства: провести оцінку потреби у волонтерах (планування); здійснювати залучення, відбір, навчання волонтерів (підготовче та поточне); організовувати підтримку, визнання (заохочення) діяльності волонтерів [4].

Визначення за типом мотивації потенційних кандидатів у волонтери та типу волонтера (волонтер-альтруїст; волонтер-альтруїст, орієнтований на власний саморозвиток; волонтер-альтруїст, орієнтований на дозвілля; волонтер-прагматик; волонтер зі змішаним типом мотивації) дозволить знайти індивідуальний підхід до організації їх волонтерської діяльності та більш довготривалої роботи в організації.

Перша психологічна допомога постраждалим може надаватися волонтерами, які не мають фахової освіти. Саме тому підготовче навчання волонтерів повинно включати ознайомлення із особливостями надання першої психологічної допомоги постраждалим, розгляд моделей надання першої психологічної допомоги та підтримки, засвоєння особливостей телефонного консультування. Волонтери, які не мають фахової освіти, зможуть набути необхідних компетенцій (навички активного слухання; навички оцінювання симптомів; навички управління стресовими реакціями тощо) безпосередньо надаючи першу психологічну допомогу постраждалим. Надання непрофесійної психологічної допомоги (ситуативної психологічної підтримки) абонентам може здійснюватися завдяки волонтерській діяльності консультантів «гарячих ліній» (телефонів довіри) або консультантів телефону довіри.

Поточне навчання волонтерів повинно включати проведення лекцій, майстер-класів, тренінгів (онлайн і офлайн) щодо особливостей надання різних видів психологічної допомоги, з урахуванням сучасних наукових досліджень і практики роботи вітчизняних та іноземних спеціалістів у цій сфері, та категорій осіб, яким така допомога надається. Волонтери з числа осіб, які мають фахову освіту, обов'язково повинні мати супервізійний супровід фахівця, який має підтверджену кваліфікацію.

Організаціям, що залучають волонтерів, слід здійснювати постійний моніторинг та оцінку волонтерської діяльності (позитивне підкріплення у вигляді емоційної підтримки, визнання значимості волонтерської діяльності кожного волонтера (соціальне відзначення волонтерів)).

Список бібліографічних посилань

Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 783 / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF> (дата звернення 02.04.2022).

Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 02.04.2022).

3. Азьмук Н. А. Волонтерська діяльність як траєкторія реалізації трудового потенціалу в Україні. *Ефективна економіка*: ел. наук. фах. видання. 2019. № 8. DOI : 10.32702/2307-2105-2019.8.31.

4. Трубінова О. А. Соціально-психологічний зміст менеджменту волонтерської діяльності. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 7. Вип. 22. С. 146-150.

Одержано 22.03.2022

UDC 37.013:376

Martin KALAMKOVIC,

PhD Candidate – Natural Science,

Faculty of Education, University of Novi Sad-Serbia,

Multimedia manager, School for children

with special needs “Milan Petrovic”, Novi Sad

CHILDREN WITH DISABILITIES IN WAR CONFLICTS

According to the CRPD (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*), children with disabilities “include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis”. Children with disabilities are a highly diverse population group. They include children who were born with a genetic condition that affects their physical, mental or social development; those who sustained a serious injury, nutritional deficiency or infection that resulted in long-term functional consequences; or those exposed to environmental toxins that resulted in developmental delays or learning disabilities. Children with disabilities also include those who developed anxiety or depression as a result of stressful life events. Nearly 240 million children in the world today have some form of disability. Most children with disabilities have difficulties in just one functional domain. Psychosocial issues predominate at every age, in some cases in combination with other functional difficulties.

Children are one of the most endangered groups of the population during all war actions. There is a lot of research on this topic. However, few research paid attention to children with disabilities and their problems during the war. During armed conflict, children with disabilities are caught in a vicious cycle of violence, social polarization, deteriorating services and deepening poverty. Global estimates suggest there are between 93 million and 150 million children with disabilities under the age of 15 [5]. Children with disabilities are especially affected when health care and other social service infrastructure deteriorates. To begin with, these children, and their families and caregivers, are more likely than others to be poor and excluded [6]. From all the above, we conclude that children with special needs face problems on several levels: schooling; home life organization; health care.

Schooling. The organization of schools for children with special needs is very specific in the time of peace. Ensuring architectural accessibility, specific working conditions, special equipment for movement, specialized personnel... There is limited research about education in crisis-affected areas – defined by an emergency situation caused by conflict or other types of disasters such as earthquakes, floods or droughts specifically looking at access to school and learning outcomes [1]. During the war, it is